

Т. В. Іванова,
д. держ. упр, професор, професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності підприємств, Національний авіаційний університет

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.7.87

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СЕРВІСНОЇ ДЕРЖАВИ

T. Ivanova,
Doctor of Science in Public Administration, professor, professor of the Department
of Management of Foreign Economic Activity of Enterprises, National Aviation University

PUBLIC GOVERNANCE FOR THE STABLE DEVELOPMENT OF THE REGION
IN THE CONDITIONS OF THE SERVICE STAGE IMPLEMENTATION

У статті зазначено, що сучасні виклики людства потребують запровадження інноваційних підходів сталого розвитку регіону. Акцентовано увагу, що в сучасних умовах стан довкілля відіграє все більш вагомую роль як фактор стабільного розвитку суспільства та розбудови сервісної держави. Визначено напрями вдосконалення системи державного управління охороною навколишнього середовища. Розглянуто роль еколого-економічної безпеки для розвитку сервісної держави. Визначено основні принципи для розробки стратегії публічного управління забезпечення еколого-економічної безпеки сервісної держави. Виокремлено основні напрями перетворень у процесі забезпечення еколого-економічної безпеки. Доведено, що головну роль у забезпеченні еколого-економічної безпеки суспільства відведено сервісній державі. Представлено ряд необхідних дій органів державної влади для підвищення еколого-економічної безпеки сервісної держави.

The article states that modern challenges of humanity require the introduction of innovative approaches to sustainable development of the region. After all, in recent decades, the problem of sustainable development and ecological and economic security is seen as a key direction of economic growth both in the region and in the state as a whole. A modern view of the methodology of the study of this problem requires an innovative approach, since the state policy, in previous years, has caused the crisis situation of the environment and caused significant environmental and economic problems. There is a need for targeted state action aimed at protecting the environment. The current state of the ecological situation in the country is becoming dangerous not only for the current, but also for the future generations, which is contrary to the principles of sustainable development and poses a threat to the further development of a service state. The article, accented respect, so in all the minds of the camp, all the role of the factor of stability of development and development of service. The directions of improvement of the system of state management of environmental protection are defined: restructuring of industrial production, the development of the regulatory framework and the economic mechanism of environmental protection and nature management, improvement of the system of ecological monitoring, expansion of information support, improvement of the system of ecological education and education, increase of public participation in solving security problems. The role of eco-economic security for rozvitku servosno i power. Fundamentals for the development of a strategic public service organization for eco-economic security service. Vyokremleno straight stragglng in the process of safeguarding eco-economic security. It was brought, the main role, at the safe eco-economic security of the company, servicing powers. Presented a number of necessary organs of state power for podvischennya eco-eco-friendly security service: implementation of state

support for regional development through the implementation of a complex of state programs; placement of state orders for the supply of products to enterprises in the region; parity participation in large regional investment projects; creation of a favorable national climate for the development of the economy of the territory.

Ключові слова: публічне управління, державна влада, еколого-економічна безпека, сервісна держава, сталий розвиток, регіон.

Key words: public administration, state power, ecological-economic security, service state, sustainable development, region.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В останні десятиліття проблема сталого розвитку та еколого-економічної безпеки розглядається як ключовий напрям економічного зростання як регіону, так і держави в цілому. Сучасний погляд на методологію дослідження означеної проблеми потребує новаторського підходу, адже політика держави, за попередні роки, зумовила кризовий стан навколишнього природного середовища та спричинила значні екологічні та й економічні проблеми. Виникає потреба в цілеспрямованих діях держави, направлених на захист довкілля. Сучасний стан екологічної ситуації у країні стає небезпечним не лише для нинішнього, а більшою мірою для майбутніх поколінь, що суперечить принципам сталого розвитку та несе загрозу подальшому розвитку сервісної держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам еколого-економічної безпеки присвячено публікації вчених України Хромушиної Л.А., а також зарубіжних вчених Л. Абалкіна, А. Алтухова, Е. Борисенко, С. Глазьєва, В. Гончарова, А. Ілларионова, Ю. Корбіна, А. Колосова, В. Медведєва, В. Сенчагова, А. Страхова, Е. Олейникова.

Проблемам економічної безпеки на рівні регіону — Н. Гуськова, А. Куклина, О.А. Романової, А. Скопина, И. Саяпина, А. Татаркіна.

Вивченню проблеми єдності економічної ефективності і екологічної безпеки функціонування господарських систем присвячені фундаментальні дослідження вчених: Э. Гирусова, А. Голуба, В. Данилова-Данильєна, В. Ігнатова, Ю. Израєля, Н. Реймерса, Т. Хачатурова, Н. Чепурних, А. Урсула.

Проблемам стійкості розвитку регіональних соціо-екосистем господарського природокористування присвячені праці С. Березнева, М. Гузева, В. Данилова-Данильєна, А. Дружиніна, В. Ігнатова, А. Колосова, М. Лемешева, О. Ломовцевої, П. Олдака, Н. Пахомової, К. Папенова, В. Сулова, С. Тяглова, А. Урсула, Н. Чепурних, І. Шабуниної.

Теоретичному осмисленню проблематики побудови сервісно-орієнтованої держави присвячено низку наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених: О. Алімова, Т. Ананьєвої, М. Барбера, В. Багдасаряна, О. Безсонової, М. Буткевича, О. Васильєвої, Б. Гаврилішина, О. Ігнатенка, О. Козлової, О. Карпенка, А. Реймона, В. Рубцова, Ю. Тихомирова та ін.

Позитивно оцінюючи здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених, якими опрацьовано значний масив наукового знання та опубліковано чимало наукових праць, слід зазначити, що у державно-управлінських дослідженнях й дотепер не вирішено ряд актуальних питань, особ-

ливо питання забезпечення еколого-економічної безпеки регіону як умови формування сервісної держави.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є здійснення науково обґрунтування необхідності державного управління стійким розвитком регіону в рамках еколого-економічної безпеки як умови розвитку сервісної держави.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За сучасних умов стан довкілля відіграє все більш вагомий роль як фактор стабільного розвитку суспільства та розбудови сервісної держави. Екологічна диверсифікація території України, особливості соціально-економічних процесів у регіонах, які в історичному, природному, соціальному, економічному відношеннях є далеко неоднорідними, актуалізують проблему регіонально диференційованих підходів до управління екологічною безпекою. У свою чергу, низька результативність механізмів державного управління сталим екологічним розвитком України зумовлює об'єктивну необхідність забезпечення еколого-економічної безпеки сервісної держави та її регіонів.

Сталий розвиток визнано на глобальному рівні як основний напрям розвитку цивілізації ХХІ ст. та декларується як новий імператив для наступного покоління, нова сходинка розвитку на яку повинно зійти людство у своєму поступі, що вимагає переосмислення існуючих цінностей, кардинальної зміни світогляду, пріоритетів, етичних і інших норм та форм раціональності [5, ст. 28]. Ідея сталого розвитку полягає в гармонійному поєднанні розвитку економічного потенціалу з безумовним збереженням навколишнього природного середовища і його поступовим поліпшенням, яке досягається завдяки проведенню екологізації усіх процесів соціально-економічного розвитку.

Забезпечення еколого-економічної безпеки є програмою дій, спрямованих на досягнення намічених цілей. Захист від екологічної небезпеки означає проведення системи заходів, спрямованих на усунення або обмеження дії факторів екологічного ризику, що призводить до його зниження до прийнятного рівня.

Запобігання екологічної небезпеки являє собою здійснення превентивної системи заходів, спрямованих на виключення або мінімізацію ймовірності появи і дії потенційних і наявних факторів екологічного ризику з метою не перевищення ними прийнятного рівня.

Створити умови для забезпечення абсолютної безпеки не представляється можливим. Для забезпечення безпеки, необхідно створити такі умови у системі, при яких дія детермінованих і випадкових факторів, що викликають появу небезпеки, обмежується і в підсумку при-

зводить до зниження небезпеки до деякого прийнятно-го рівня. Забезпечення еколого-економічної безпеки є комплексним завданням у державного управління.

Головною метою процесу забезпечення безпеки є поліпшення стану навколишнього природного середовища і ослаблення впливу факторів забруднення навколишнього середовища на здоров'я населення [2, с. 145]. Досягти мети безпеки можливо шляхом вдосконалення системи державного управління охороною навколишнього середовища та природокористуванням за такими напрямками:

- реструктуризація промислового виробництва, виведення з експлуатації застарілих виробництв і устаткування, впровадження екологічно чистих технологій і виробництв;

- розвиток нормативно-правової бази та економічного механізму охорони навколишнього середовища і природокористування;

- вдосконалення системи екологічного моніторингу, розширення інформаційного забезпечення;

- вдосконалення системи екологічного виховання та освіти;

- розширення участі громадськості у вирішенні проблем безпеки з використанням вітчизняного досвіду та підходів, які використовують у зарубіжних країнах.

Забезпечення еколого-економічної безпеки можливе також при визначенні "зони відповідальності" держави, приватних фірм і громадян у забезпеченні економічної безпеки країни [4, с. 112]. На цьому етапі держава має бути лідером, але не єдиним суб'єктом в цій системі. Ще один напрям забезпечення еколого-економічної безпеки — розробка і оволодіння методикою роботи з факторами і погрозами. Вона повинна передбачати своєчасне виявлення і дозвіл факторів і мінімізацію збитку від загроз. Реалізація можливостей щодо забезпечення сталого розвитку території перебуває під впливом цілої гами чинників: економічних, політичних, психологічних, науково-технічних, соціальних.

Забезпечення еколого-економічної безпеки являє собою складну систему численних напрямків, заходів, методів, способів тощо, які залежно від стану регіону, навколишнього його середовища та багатьох інших факторів визначаються конкретно на кожній території.

При розробці стратегії державного управління забезпеченням еколого-економічної безпеки вважаємо за доцільне використовувати такі принципи:

- принцип послідовного наближення до рівня абсолютної безпеки. Абсолютна безпека — це вимога про повне виключення небезпеки впливу людини на навколишнє середовище. Цієї позиції дотримувалася політика безпеки в нашій країні, хоча ця концепція внутрішньо суперечлива і може мати тільки віртуальний сенс. Таке визнання недосяжності абсолютної безпеки називається ненульовим ризиком;

- принцип мінімального ризику. Він повинен у найбільшій мірі відповідати пріоритету еколого-екологічної безпеки серед інших соціальних благ, які досягаються, що вимагає значних витрат. Концепція прийнятого ризику покликана визначити нижню допустиму межу безпеки і верхню межу ризику;

- принцип державного регулювання еколого-екологічної безпеки. Практична діяльність держави щодо забезпечення своєї безпеки повинна стати одним з най-

важливіших складових елементів системи еколого-економічної безпеки;

- принцип дотримання соціально-екологічних пріоритетів над економічними. Вимоги екологічної безпеки повинні домінувати при прийнятті державних рішень з питань регулювання розміщення виробничих потужностей, визначення перспектив економічного зростання, величини держрезервів, необхідних для запобігання і ліквідації надзвичайних екологічних ситуацій;

- принцип інтегрованого обліку еколого-економічних чинників. Реалізація зазначеного принципу передбачає спільний облік взаємодії людського, природно-ресурсного чинників з державним екологічним регулюванням сталого розвитку, формуванням нового рівня екологічного мислення, переходом до еколого-економічної парадигми та екологізації виробництва, а також з фактором часу;

- принцип відповідальності, контролю та компенсації шкоди.

Нинішній стан навколишнього середовища свідчить про його деструктивний розвиток. Сталому розвитку, зокрема, його переходу на зазначені принципи, повинен передувати адекватний розвиток системи державного управління таким розвитком, прийнято вважати стратегічні напрями удосконалення системи управління в розрізі складових її сталого розвитку [3, с. 46].

Процес забезпечення еколого-економічної безпеки припускає такі основні напрями перетворень:

- екологічно збалансована структурна перебудова економіки;

- адекватний облік природних цінностей в економічних показниках при прийнятті економічних рішень, економічна оцінка природних ресурсів і послуг;

- розробка дієвої системи субсидування екологічно збалансованого розвитку, припинення фінансування секторів економіки, що забезпечують свої економічні досягнення за рахунок нераціональної експлуатації та розкрадання природних ресурсів;

- забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку еколого-збалансованих виробництв;

- чітке визначення прав власності на природні ресурси;

- створення системи податків, кредитів субсидій, тарифів і мит, стимулюючих еколого-збалансовану діяльність;

- вдосконалення механізмів приватизації з урахуванням екологічного чинника;

- зміна експортної політики в напрямку скорочення експорту первинних природних ресурсів і збільшення експорту високотехнологічної продукції.

Ці заходи дозволять залучити екологію з її проблемами в сферу діяльності держави, будуть сприяти прийняттю політичних і економічних рішень, спрямованих на досягнення сталого людського розвитку.

Головна роль у забезпеченні еколого-економічної безпеки суспільства відводиться сервісній державі. Регулююча роль сервісної держави в процесі забезпечення безпеки проявляється в активному впливі на параметри і індикатори функціонування, підтримці бажаного режиму і динамічних станів на основі розширення комплексу використовуваних засобів та інструментарію. Цей вплив включає цілий ряд практичних дій держави.

Перш за все, це уточнення економічних інтересів і визначення пріоритетів у господарській діяльності щодо забезпечення еколого-економічної безпеки і на основі цього розробка основних напрямів економічної безпеки; постійна робота з виявлення випадків, коли фактичні параметри відхиляються від порогових значень, а також розробка заходів щодо виходу з зони небезпеки; організація роботи щодо виявлення, попередження, а в разі необхідності — запобігання виявлених небезпек і загроз. Такий підхід вирішується за допомогою методів адміністративного і непрямого регулювання.

Вирішенні складних завдань забезпечення сталого розвитку величезну роль відіграють Президент та Уряд, які координують діяльність суб'єктів безпеки, ініціюють розробку законів, вирішують проблеми фінансування заходів щодо забезпечення економічної безпеки, організують експертизу прийнятих рішень, виявляють і використовують заходи для забезпечення безпеки. Для забезпечення еколого-економічної безпеки сервісної держави необхідно добитися того, щоб економічна система держави перебувала в стані, здатному розвиватися в стійкому розширеному масштабі, була здатна задовольняти реальні економічні потреби суспільства на рівні не нижче критичної межі, забезпечувати економічну незалежність держави, протистояти існуючим і раптово виникають небезпекам і загрозам.

Забезпечення еколого-економічної безпеки території неможливо без відповідної організації діяльності територіальних органів законодавчої і виконавчої влади. Об'єктами такої діяльності повинні стати:

- виявлення загроз безпеки і факторів, здатних впливати на сталий розвиток території;

- організація спеціальних моніторингових досліджень, які припускають фактичне відстеження, аналіз і прогнозування важливих груп еколого-економічних показників-індикаторів;

- визначення порогових значень еколого-економічної безпеки і надання їм статусу схвалених або затверджених законодавчо;

- формування регіональної соціально-економічної політики з виділенням екологічних пріоритетів та інституційних перетворень з урахуванням дотримання порогових значень показників безпеки.

Підвищення еколого-економічної безпеки території неможливе без відповідних зусиль державних органів, роль яких може зводиться до:

- здійснення державної підтримки регіонального розвитку через реалізацію комплексу державних програм;

- розміщення державних замовлень на поставку продукції підприємствам регіону;

- паритетної участі у великих регіональних інвестиційних проектах;

- створенню сприятливого загальнодержавного клімату для розвитку економіки території.

ВИСНОВОК

У результаті проведеного дослідження слід констатувати, що глобальні проблеми людства, його подальшого існування та розвитку обумовили концентрацію зусиль світової спільноти на вирішенні питань сталого розвитку. Сьогодні для розбудови сервісної держави

необхідна стратегія управління, яка забезпечить сталий розвиток як окремого регіону, так і країни в цілому. У сучасних умовах стало неминучим оновлення форм та методів державного управління і одним із таких методів є досягнення сталого, безпечного розвитку для цього необхідно здійснювати пошуки шляхів ефективного державного регулювання сталого розвитку.

Література:

1. Александров І.О. Стратегія сталого розвитку регіону: монографія / І.О. Александров, О.В. Половян, О.Ф. Коновалов, О.В. Логачова, М.Ю. Тарасова; за заг. ред. д-ра екон. наук І.О. Александрова / НАН України. — Донецьк: Вид-во Ін-та економ. пром.-сті, 2010. — 204 с.

2. Борщук Є.М. Основи стійкого розвитку еколого-економічних систем / Є.М. Борщук. — Львів: "Растр-7" 2010. — 436 с.

3. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації / З.В. Герасимчук. — Луцьк: Настиря, 2011. — 528 с.

4. Данилишин Б.М. Стратегічні напрями сталого розвитку України / Б.М. Данилишина. — К., 2003. — 262 с.

5. Дейлі Г. Сталий розвиток: визначення, принципи, політики / Г. Дейлі // Науковий вісник: екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. — Львів: НЛТУ, 2005. — Вип. 15.6. — С. 27—39.

6. Євтушенко О.Н. Роль державної влади і місцевого самоврядування в розбудові сервісної держави з надання якісних публічних послуг / О.Н. Євтушенко // Наукові праці. Науково-методичний журнал. Політичні науки // редкол.: Багмет М.О. [та ін.]. — Миколаїв: ЧДУ ім. П. Могили, 2009. — Вип. 109. — Т. 122. — С. 32—37.

References:

1. Aleksandrov, I.O. Polovian, O.V. Konovalov, O.F. Lohachova, O.V. and Tarasova, M.Yu. (2010), *Stratehiia staloho rozvytku rehionu* [Strategy of sustainable development of the region], Instytut ekonomiky promyslovosti, Donetsk, Ukraine.

2. Borschuk, Ye.M. (2010), *Osnovy stijkoho rozvytku ekoloho-ekonomichnykh system* [Fundamentals of Sustainable Development of Ecological-Economic Systems], Rastr-7, L'viv, Ukraine.

3. Herasymchuk, Z.V. (2011), *Rehional'na polityka staloho rozvytku: metodolohiia formuvannia, mekhanizmy realizatsii* [Regional policy of sustainable development: methodology of formation, mechanisms of implementation], Nastyria, Luts'k, Ukraine.

4. Danylyshyn, B.M. (2003), *Stratehichni napriamy staloho rozvytku Ukrainy* [Strategic directions of sustainable development of Ukraine], Kyiv, Ukraine /

5. Dejli, H. (2005), "Sustainable development: definitions, principles, policies", *Naukovyj visnyk: ekolohizatsiia ekonomiky iak instrument staloho rozvytku v umovakh konkurentnoho seredovyscha*, vol. 15.6, pp. 27—39.

6. Yevtushenko, O.N. (2009), "The role of state and local self-government in building a service state in providing high-quality public services", *Naukovi pratsi. Naukovo-metodychnyj zhurnal. Politychni nauky*, vol. 109, no. 122, pp. 32—37.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2019 р.